

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2014, Αρ. 2 (2014)

Σύγχρονες αναζητήσεις της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα: Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

4^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας
20-22 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδόπουλος Γιάννης

Πολυχρονόπουλου Σταυρούλα

Μπασιτά Αγγελική

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

Η σημασία των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων στη ζωή των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η αξιοποίηση των εικαστικών στην τάξη από τον εκπαιδευτικό

Αθηνά Βεργιοπούλου

doi: [10.12681/edusc.410](https://doi.org/10.12681/edusc.410)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βεργιοπούλου Α. (2016). Η σημασία των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων στη ζωή των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η αξιοποίηση των εικαστικών στην τάξη από τον εκπαιδευτικό. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014(2)*, 631–639. <https://doi.org/10.12681/edusc.410>

Η σημασία των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων
στη ζωή των ατόμων με ειδικές ανάγκες
και
η αξιοποίηση των εικαστικών στην τάξη
από τον εκπαιδευτικό

Αθηνά Βεργιοπούλου

Νηπιαγωγός-Μεταφράστρια

a.vergiop@yahoo.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εισήγηση αναπτύσσουμε τη σημασία των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, καθώς η ενασχόληση με αυτές είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να εξερευνήσουν τον κόσμο και να εξελιχθούν.

Σκοπός μας είναι να επισημάνουμε τις τροποποιήσεις που πρέπει να γίνουν για να μπορέσουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες να συμμετάσχουν στις διάφορες δραστηριότητες και να εξελιχθούν. Όλα τα μικρά παιδιά παίζουν πριν μιλήσουν. Άρα, και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, ακόμη κι αν δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με τον απόλυτα αποδεκτό ή συμβατικό τρόπο, μπορούν με το παιχνίδι να κατακτήσουν δεξιότητες και στάσεις που είναι απαραίτητες για την κοινωνική προσαρμογή και συμμετοχή. Σημασία έχει και ο ρόλος του δασκάλου που θα οργανώσει τις παιδαγωγικές δραστηριότητες. Στα πλαίσια αυτά και στηριζόμενοι σε θεωρητικό υπόβαθρο, επισημαίνουμε το πώς μπορούν παιδιά με διαφόρων τύπων διαταραχές να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες των εικαστικών, όπως ζωγραφική, κολάζ, κόψιμο με το ψαλίδι και θα παρουσιάσουμε συγκεκριμένα παραδείγματα για κάθε κατηγορία. Αναφερόμαστε επίσης στο πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε την «απόλυτα σωστή» αισθητηριακή διατροφή για τα παιδιά αυτά, να τα μάθουμε δηλαδή να αντιδρούν με τον ανάλογο τρόπο στο ανάλογο ερέθισμα. Αν τα παιδιά αυτά εξάγουν άλλο νόημα από ένα συγκεκριμένο αισθητηριακό ερέθισμα, είναι πιθανόν να εμφανίσουν διαταραχές στη συμπεριφορά τους.

Καταλήγουμε, τέλος, στο συμπέρασμα ότι όλοι μπορούμε να καταφέρουμε πράγματα, απλώς ο καθένας χρειάζεται διαφορετική καθοδήγηση, περισσότερη ή λιγότερη.

Λέξεις-Κλειδιά

Ειδικές ανάγκες, καλλιτεχνικές δραστηριότητες, αισθητηριακά ερεθίσματα

Abstract

In our proposal we refer to the significant role art activities play in children's with special needs life, since their pursuit is the way to explore the world and evolve.

Our purpose is to detect the changes that have to be done so as children with special needs participate in the activities and be able to evolve. Every child at first plays and then talks. So, children with special needs, even if they cannot communicate with the generally accepted or conventional way, they can by playing internalize skills and attitudes which are necessary for social conditioning and participation. The teacher has a very important part in the course of action. Thus, we highlight how children with different disorders can participate in art activities, such as drawing, making a collage, using scissors and we present various examples for every category. We also refer to the way we can create the right "sensory sustenance" for these children, that is to say to how these children can react to the equivalent stimulus with the equivalent way. If these children understand differently a particular sensory stimulus, they may develop disorders in their behavior.

Therefore, we end up that we can all achieve accomplishments, but everyone needs a different, either greater or fewer, guidance.

Keywords

Special needs, art activities, sensory stimulus.

Η ενασχόληση των παιδιών με τις καλές τέχνες, τα εικαστικά είναι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά μπορούν να εξερευνήσουν τον κόσμο. Σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για Μαθητές με ελαφριά και μέτρια νοητική καθυστέρηση που έχει καταρτίσει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο το 2004, «χρειάζεται η ενθάρρυνση των μαθητών να κατασκευάζουν, να σχεδιάζουν, να υποθέτουν και να φαντάζονται, γιατί η αισθητική αγωγή βοηθάει στην ανακάλυψη της δημιουργικής πλευράς του εαυτού τους και αναδεικνύει τις δημιουργικές πτυχές της προσωπικότητας του παιδιού».

Σύμφωνα με τον Cassirer (1994), η τέχνη είναι ένας δρόμος προς την ελευθερία, τη διαδικασία απελευθέρωσης του ανθρώπινου πνεύματος, γεγονός που είναι ο πραγματικός και ο υπέρτατος στόχος κάθε διαπαιδαγώγησης.

Στάδια εξέλιξης στο σχέδιο-ζωγραφική

Από πολύ μικρή ηλικία, τα παιδιά ξεκινούν να πειραματίζονται με διάφορα υλικά και η εξέλιξή τους στο σχέδιο χαρακτηρίζεται από το πέρασμα από διάφορα στάδια. Στο πρώτο στάδιο, στην ηλικία 2 - 3,5 χρόνων, τα παιδιά κάνουν μουντζούρες στο χαρτί και σε ένα δεύτερο στάδιο, μεταξύ των ηλικιών 3 - 5 χρόνων, ξεκινούν να διαγράφουν ίσιες γραμμές και κύκλους και στη συνέχεια να κάνουν πιο πολύπλοκα σχήματα. Από τη μέση και προς το τέλος αυτού του τελευταίου σταδίου, αρχίζουν να διευθετούν τα σχήματά τους ώστε να δημιουργούν κάποια πιο ολοκληρωμένα σχέδια (Κακίση-Παναγοπούλου, 1994). Τα παιδιά με την «τυπική» ανάπτυξη μεταβαίνουν από το ένα στάδιο στο άλλο με ελάχιστη ή καθόλου καθοδήγηση από το δάσκαλο, ενώ τα παιδιά με ειδικές ανάγκες θα χρειαστούν τη βοήθεια του δασκάλου σε όλη τους την πορεία.

Ο ρόλος του δασκάλου

Ο ρόλος του δασκάλου και ο τρόπος που θα διαχειριστεί τα παιδιά της τάξης του αλλά και που θα οργανώσει τις παιδαγωγικές δραστηριότητες είναι εξαιρετικά σημαντικός. Ένας σωστός δάσκαλος που θα βοηθήσει τα παιδιά να κατακτήσουν δεξιότητες και γνώσεις είναι αυτός που διέπεται από υπομονή, αμεροληψία και αυτοκυριαρχία. Θα πρέπει να δημιουργεί ένα ασφαλές περιβάλλον αποδοχής και κατανόησης με την οργάνωση κατάλληλων δραστηριοτήτων και την υιοθέτηση μιας θετικής στάσης στον τρόπο προσέγγισης των παιδιών. Θα πρέπει να χρησιμοποιεί απλό λεξιλόγιο και να παρουσιάζει την κάθε δραστηριότητα σαν παιχνίδι. Κατά τον Vygotsky, εξάλλου, η αξία του παιχνιδιού είναι σημαντική και αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι προηγείται της γλωσσικής ανάπτυξης (Vygotsky, 1997). Όλα τα μικρά παιδιά παίζουν πριν μιλήσουν. Άρα, και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ακόμη κι αν δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με τον απόλυτα αποδεκτό ή συμβατικό τρόπο, μπορούν να νιώσουν πιο άνετα σε μια δραστηριότητα που παρουσιάζεται σαν παιχνίδι και με το παιχνίδι να κατακτήσουν δεξιότητες και στάσεις που είναι απαραίτητες για την κοινωνική προσαρμογή και συμμετοχή.

Εφόσον βέβαια, κάθε παιδί – ακόμη και αν ανήκει στην ίδια κατηγορία αναπηρίας με κάποιο άλλο – είναι διαφορετικό, ένας δάσκαλος ειδικής αγωγής πρέπει να υιοθετεί μια ευέλικτη συμπεριφορά και προγράμματα που να ανταποκρίνονται στις προσωπικές ανάγκες και τα δεδομένα του κάθε παιδιού. Πρέπει, επίσης, να εναλλάσσει συχνά τα ερεθίσματα μέσω μιας ποικιλομορφίας ασκήσεων. Πολλές από τις περιπτώσεις αυτισμού ή άλλων παθήσεων χαρακτηρίζονται από έλλειψη προσοχής, ενώ ο χρόνος εστίασης σε μια δραστηριότητα μπορεί να μην ξεπερνά τα λίγα λεπτά. Πολύ σημαντική είναι, λοιπόν, η εναλλαγή των δραστηριοτήτων και ο εμπλουτισμός του όλου προγράμματος με κινητικές δραστηριότητες. Οι κινητικές εμπειρίες βοηθούν τα παιδιά να παραμείνουν συγκεντρωμένα και να μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες οργάνωσης και επίλυσης των προβλημάτων τους. Ωστόσο, για κάποια παιδιά με ειδικές ανάγκες αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να αποτελούν πρόκληση και τα παιδιά να χρειάζονται ενθάρρυνση για να κινηθούν ή έστω για να κινηθούν συντονισμένα. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η εξάσκηση αυτών των δεξιοτήτων είναι ωφέλιμη, καθώς εκτονώνει κάθε ένταση και βοηθάει στην πορεία της δράσης. Αν, λοιπόν, οι σχετικά στατικές δραστηριότητες ή αυτές που απαιτούν κάποιο σημαντικό διάστημα συγκέντρωσης της προσοχής εμπλουτιστούν στο διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ τους ή κατά τη διάρκειά τους με κινητικές εμπειρίες,

θα είναι πολύ πιο επιτυχημένες και αποτελεσματικές. Για παράδειγμα, το να περιμένει ένα παιδί με αδυναμία συγκέντρωσης προσοχής/υπερκινητικότητα τη σειρά του είναι μια πρόκληση για το ίδιο. Η παρορμητικότητα και η διάσπαση της προσοχής του μπορούν να το οδηγήσουν σε αντισυμβατικές συμπεριφορές, όπως να διακόπτει ή να ενοχλεί τα άλλα παιδιά, να αρπάζει παιχνίδια κ.τ.λ. Μπορούμε, λοιπόν, κατά τη διάρκεια μιας δραστηριότητας που απαιτείται η προσοχή των παιδιών να αφήσουμε αυτό το παιδί να χρησιμοποιεί ένα χαλαρωτικό παιχνίδι, όπως μια φουσκωτή μπαλίτσα που μπορεί να την πιέζει για να αποφορτίζεται και να εκτονώνει την ενεργητικότητά του. Επίσης, κάποια παιδιά με αδυναμία συγκέντρωσης προσοχής/υπερκινητικότητα δε δέχονται εύκολα να τα αγγίζουν άλλοι και όταν, για παράδειγμα, κάθονται όλοι στον κύκλο για να συζητήσουν, μπορεί να ενοχληθούν ακόμη κι από το τυχαίο άγγιγμα του διπλανού παιδιού. Καλό θα ήταν, λοιπόν, αυτό το παιδί να κάθεται δίπλα στο δάσκαλο του οποίου οι κινήσεις είναι πιο ελεγχόμενες.

Τα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς, αδυναμία συγκέντρωσης προσοχής/υπερκινητικότητα και διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή/αυτισμό χρειάζονται τη βοήθειά μας για να δημιουργήσουν την «απόλυτα σωστή» αισθητηριακή διατροφή τους, να αντιδρούν δηλαδή με τον ανάλογο τρόπο στο ανάλογο ερέθισμα. Η *αισθητηριακή διατροφή*, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν και οι Gould και Sullivan (2003), είναι η πλήρης ισορροπία των αισθητηριακών ερεθισμάτων που έχουμε ανάγκη και χρησιμοποιούμε κάθε μέρα. Οι περισσότεροι από εμάς έχουμε ένα σύστημα αισθήσεων, το οποίο αντιδρά με ένα σχετικά παρόμοιο, για όλους, τρόπο. Για παράδειγμα ένα ζεστό μπάνιο χαλαρώνει τους μύες μας και μας ηρεμεί. Το να βυθιζόμαστε στα απαλά μαξιλάρια ενός καναπέ προσφέρει μια σταθερή πίεση στο σώμα μας. Αυτού του είδους τα αισθητηριακά ερεθίσματα είναι παρόμοια με την ηρεμιστική πίεση που ασκείται μέσα από μια σταθερή αγκαλιά. Τα παιδιά με αυτισμό ή άλλες διαταραχές επεξεργασίας των αισθητηριακών ερεθισμάτων έχουν ανάγκη από μια *σταθερή* και όχι μια *απαλή* αγκαλιά! Αν, λοιπόν, τα παιδιά αυτά εξάγουν άλλο νόημα από το συγκεκριμένο αισθητηριακό ερέθισμα, είναι πιθανόν να εμφανίσουν διαταραχές στη συμπεριφορά τους. Επίσης, κάποια παιδιά που αδυνατούν να επεξεργαστούν με ικανοποιητικό τρόπο τις πληροφορίες από τα διάφορα ερεθίσματα που σχετίζονται με την αίσθηση της θέσης του σώματος λόγω προβλημάτων στους μύες ή τις αρθρώσεις τους μπορεί να μη γνωρίζουν πόση δύναμη χρειάζεται να ασκήσουν όταν χύνουν κάτι από μια κανάτα ή όταν κρατούν ένα χάρτινο κυπελλάκι. Μπορεί να τσαλακώσουν το κύπελλο ή να χύσουν το γάλα, αν βάλουν περισσότερη δύναμη απ' όση χρειάζεται. Αυτά τα παιδιά αντιμετωπίζουν επίσης δυσκολίες στο χειρισμό κάποιων οικιακών σκευών, στο πιάσιμο του χερουλιού μιας πόρτας, των εργαλείων γραφής ή των συνηθισμένων παιχνιδιών. Εδώ είναι, λοιπόν, που γίνεται ακόμη πιο εμφανής η ανάγκη και η αξία της ενασχόλησης με τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες και τα εικαστικά μέσα στην τάξη, όπως θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Διαμόρφωση και τροποποίηση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων

Στη συνέχεια, θα αναπτύξουμε τη σημασία της διαμόρφωσης των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, εφόσον όπως φάνηκε και από αυτά που προαναφέραμε πρέπει να γίνουν κάποιες τροποποιήσεις σε συνηθισμένες

δραστηριότητες για να προωθηθεί η ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων από τα παιδιά αυτά.

Ζωγραφική

Όσον αφορά στην ενασχόληση με τη ζωγραφική, καλό θα ήταν το κάθε παιδί να έχει ένα καθορισμένο χώρο να ασχοληθεί με αυτή τη δραστηριότητα και μάλιστα αυτός να είναι επαρκής και άνετος.

Το χαρτί στο οποίο θα ζωγραφίσει το παιδί μπορεί να είναι στερεωμένο σε μια σταθερή επιφάνεια, κολλημένο για παράδειγμα με χαρτοταινία πάνω στο τραπέζι, για να αποφύγουμε την πιθανότητα να γλιστράει το χαρτί ώστε το παιδί να μπορεί να δημιουργήσει ανεμπόδιο και χωρίς να ταραχθεί από τη δυσκολία που θα του προκαλούσε αυτό.

Σε κάποιες περιπτώσεις, είναι καλύτερα να βάλουμε το χαρτί που πρόκειται να ζωγραφίσει το παιδί σε ένα ύψος που να το βλέπει ολόκληρο, είτε βάζοντάς το πάνω σε ένα καβαλέτο ή κολλώντας το στον τοίχο. Το να βάλουμε το χαρτί σε μια κάθετη επιφάνεια κάνει τα αυτιά και τα μάτια του παιδιού να παραμείνουν σε μια μέση σταθερή θέση την ώρα που δουλεύει. Με αυτόν τον τρόπο, το παιδί βλέπει επίσης την εικόνα σε πιο ρεαλιστικό επίπεδο. Αν, για παράδειγμα, ζωγραφίζει ένα δέντρο, το δέντρο έχει τέτοια θέση που τα φύλλα και τα κλαδιά βρίσκονται στην κορυφή και ο κορμός στο έδαφος. Να σημειώσουμε εδώ ότι και οι καλλιτέχνες δουλεύουν συνήθως πάνω σε μια κάθετη ή κεκλιμένη επιφάνεια.

Όταν το παιδί ζωγραφίζει με κάποιο εργαλείο ζωγραφικής, είτε αυτό είναι μαρκαδόρος είτε πινέλο, μπορούμε να βάλουμε μια χρωματιστή χαρτοταινία στο σημείο που θα πρέπει να πιάσει το εργαλείο αυτό για να διευκολύνουμε το παιδί να εστιάσει εκεί την προσοχή του. Ο δάσκαλος θα πρέπει να πιάσει το χέρι του παιδιού σταθερά για να το βοηθήσει, αν χρειάζεται σε μια τέτοια δραστηριότητα, και όχι απλώς να το αγγίξει ελαφρά, γιατί αυτό μπορεί να ενοχλήσει το παιδί, όπως αναφέραμε και προηγουμένως για την αγκαλιά.

Στη χρήση της μπογιάς, μπορούμε να την εμπλουτίσουμε με αρωματικά τροφίμων, όπως για παράδειγμα λεμόνι ή απόσταγμα βανίλιας, ή ακόμη να χρησιμοποιήσουμε και άλλα υλικά που βάζουν, όπως μουστάρδα ή κέτσαπ, για να ερεθίσουμε κι άλλες αισθήσεις του παιδιού που δεν μπορεί να συγκεντρωθεί απόλυτα στη δραστηριότητα.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που συμβάλλει πιο πολύ στην αυτονομία των παιδιών είναι οι επαναλαμβανόμενες κινήσεις και όχι οι πολύπλοκες και με πολλά βήματα δραστηριότητες, καθώς το παιδί *μπορεί* έτσι να υλοποιήσει τη δραστηριότητα και να νιώσει ότι τα καταφέρνει. Ο δάσκαλος πρέπει να δίνει ρυθμό στις οδηγίες του, όπως, για παράδειγμα, «βουτώ το πινέλο και χρωματίζω, βουτώ το πινέλο και χρωματίζω».

Κολάζ

Άλλη μια τεχνική των εικαστικών είναι το κολάζ. Η δημιουργία ενός κολάζ μπορεί να είναι μια δραστηριότητα-πρόκληση για ένα μικρό παιδί, αφού χρειάζεται σχεδιασμό και οργάνωση. Το παιδί πρέπει να αποφασίσει με ποια σειρά θα κολλήσει τα υλικά που έχει, να αποφασίσει πού θα βάλει το κάθε κομμάτι αυτού του κολάζ πάνω στο όλο σύνολο και, παράλληλα, να αντιμετωπίσει τις κινήσεις που χρειάζεται να κάνει για να κολλήσει – να φτάσει την κόλλα, να την κρατήσει, να την ξεβιδώσει και να τη χρησιμοποιήσει.

Το να μάθει ένα παιδί με κινητικά προβλήματα, όπως με περιορισμένη κίνηση στους βραχίονες, τα χέρια και τα δάχτυλα, να βάζει κόλλα σε ένα συγκεκριμένο μέρος του χαρτιού και να παίρνει ένα χαρτί για να το κολλήσει εκεί, μπορεί να το βοηθήσει να μάθει να ελέγχει και να χρησιμοποιεί τα χέρια του για να ανοίξει ή να κλείσει ένα διακόπτη ή μια συσκευή ή να χρησιμοποιήσει τα πλήκτρα του υπολογιστή.

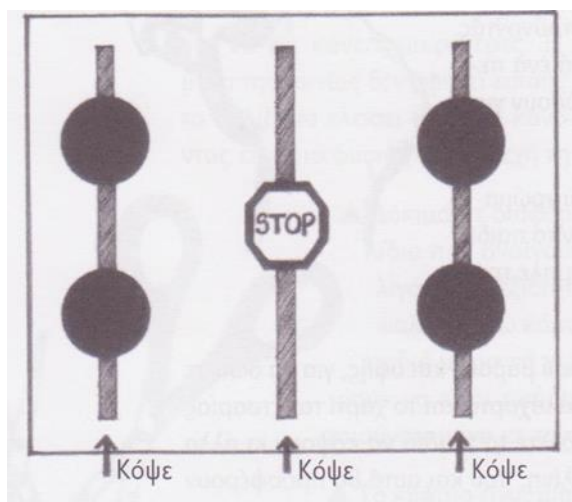
Το παιδί με αδυναμία συγκέντρωσης προσοχής/υπερκινητικότητα παρουσιάζει συχνά ελλείψεις οργανωτικές δεξιότητες. Μπορεί να παρατηρεί ένα φίλο του να φτιάχνει ένα κολάζ και να θέλει κι αυτό να κάνει κάτι τέτοιο. Όταν όμως προσπαθεί, εύκολα αποδιοργανώνεται και παραιτείται απογοητευμένο. Αυτή η κατάσταση το οδηγεί σε χαμηλή αυτοεκτίμηση και, ενδεχομένως, σε θυμό. Είναι πολύ σημαντικό να προσφέρουμε στο παιδί όση καθοδήγηση χρειάζεται και να του δώσουμε να καταλάβει τη δομή του έργου, για να διασφαλίσουμε την επιτυχία. Μια καλή κίνηση κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας με κολάζ είναι να μη βάλουμε όλα τα υλικά του κολάζ πάνω στο τραπέζι από την πρώτη στιγμή, γιατί θα αποσπάσουν την προσοχή των παιδιών και θα δημιουργήσουν σύγχυση στα παιδιά που είναι παρορμητικά και των οποίων η προσοχή αποσπάται εύκολα. Παρουσιάζουμε μόνο το υλικό που χρειάζεται για το πρώτο βήμα της δραστηριότητας. Όταν ολοκληρωθεί αυτό το βήμα, παρουσιάζουμε το υλικό για το επόμενο βήμα κ.ο.κ.

Το παιδί με προβλήματα συντονισμού των κινήσεων αντιμετωπίζει δυσκολία στο συντονισμό των κινήσεών του, όσον αφορά στο πόσο έντονα ή απαλά πιέζει το σωληνάριο με την κόλλα. Αυτό που συνήθως συμβαίνει είναι να ξεχειλίζει πάρα πολλή κόλλα και να χύνεται στο θρανίο. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε πηχτή κόλλα για να μπορεί το παιδί να τη χειριστεί καλύτερα. Η πηχτή κόλλα χύνεται πιο αργά και δίνει στο παιδί το χρόνο να παρακολουθήσει τι συμβαίνει και να αντιδράσει κατάλληλα. Μπορούμε να κάνουμε πιο πηχτή την κόλλα, προσθέτοντας άμμο ή αλεύρι.

Χρήση ψαλιδιού

Όσον αφορά στη χρήση του ψαλιδιού, καλό είναι πριν το παιδί το χρησιμοποιήσει να εξασκηθεί να σκίζει χαρτιά. Το σκίσιμο είναι ένας καλός τρόπος να δυναμώσουν τα χέρια και τα δάχτυλα. Όσο για τα παιδιά με αδυναμία συγκέντρωσης προσοχής/υπερκινητικότητα, η παρορμητικότητα και η διάσπαση της προσοχής είναι χαρακτηριστικά που δε συμβάλλουν και δε βοηθούν στην κατάκτηση των δεξιοτήτων κοψίματος με το ψαλίδι. Αυτά τα παιδιά χρειάζονται πολλή καθοδήγηση, με τον κατάλληλο τρόπο, αλλά και ενθάρρυνση από το δάσκαλο για να μάθουν να κόβουν, πριν απογοητευτούν εύκολα και γρήγορα. Ένας τρόπος για να τα βοηθήσουμε αυτά τα παιδιά να κατακτήσουν αυτή τη δεξιότητα είναι, για παράδειγμα, όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα, να ζωγραφίσουμε κόκκινες κουκίδες, κύκλους ή σήματα STOP ανά πέντε εκατοστά στη γραμμή που πρέπει να κοπεί. Αυτό μπορεί να

βοηθήσει το παιδί να παρακολουθήσει τη δραστηριότητα, καθώς το βλέμμα του κινείται από το ένα σήμα STOP στο επόμενο.

Πηγές με δραστηριότητες για παιδιά

Θα θέλαμε επίσης να επισημάνουμε κάποιες χρήσιμες πηγές με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες. Το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης, που βρίσκεται στην Πλάκα, διοργανώνει πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και πληροφορίες για αυτά μπορούμε να βρούμε στην αντίστοιχη ιστοσελίδα. (www.childrensartmuseum.gr).

Μια χρήσιμη επίσης ιστοσελίδα είναι αυτή της Ελληνικής Εταιρίας Καλλιτεχνικών Προγραμμάτων Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (www.vsahellas.gr) η οποία ιδρύθηκε για 1^η φορά στην Ελλάδα πριν από 20 χρόνια και είναι ένας μη κερδοσκοπικός φορέας, ελληνικό μέλος της Very Special Arts International Organization of Arts and Disability. Διοργανώνει εκθέσεις, φεστιβάλ, ενημερώνει και ευαισθητοποιεί για θέματα αναπηρίας.

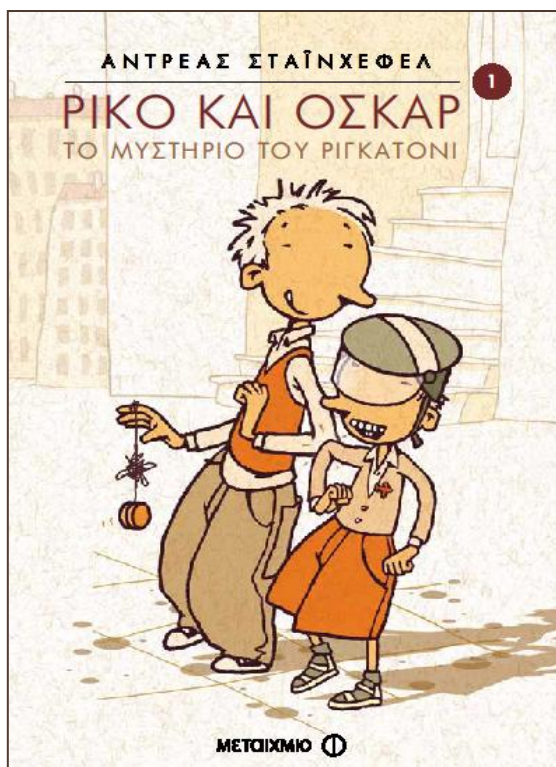
Επίλογος

Το φαινόμενο του αποκλεισμού ή του κοινωνικού στιγματισμού αφορά στα άτομα με αναπηρίες που αποκλίνουν από τη θεωρούμενη φυσιολογική συμπεριφορά βάσει διατυπωμένων κοινωνικών αρχών και αξιών. Τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζουν δυσκολίες που εστιάζονται στην έλλειψη ορθών εκπαιδευτικών τεχνικών, κοινωνικών στάσεων και κατάλληλων πολιτικών πρακτικών, που θα προσανατολίζονταν στην ουσιαστική τους στήριξη. Από όσα προαναφέρθηκαν κατανοήσαμε πόσο σημαντική είναι η σωστή προσέγγιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η κατάλληλη τροποποίηση των δράσεων όσων ασχολούνται και συνεργάζονται με αυτά για να τους δοθούν οι απαραίτητες ευκαιρίες να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. Αυτό όμως που είναι πολύ καθοριστικό είναι και η αποδοχή αυτών των ατόμων ως άτομα με ικανότητες. Στα πλαίσια των προσπαθειών που γίνονται για να καλλιεργηθούν σε όλα

τα παιδιά από νωρίς αισθήματα κατανόησης και αποδοχής του διαφορετικού εντάσσονται και οι προσπάθειες των συγγραφέων με βιβλία που περνούν τέτοια μηνύματα.

Ένα πολύ καλό εγχείρημα που θα θέλαμε να επισημάνουμε ως παράδειγμα είναι το βιβλίο Ρίκο και Όσκαρ του Αντρέα Σταϊνχέφελ, μεταφρασμένο στα ελληνικά από τη Μαρία Αγγελίδου των εκδόσεων Μεταίχμιο.

Το βιβλίο αποτελεί ύμνο στη διαφορετικότητα και τη δύναμη της φιλίας που για να είναι αυθεντική πρέπει να χτίζεται αποκλειστικά και μόνο από στέρεα υλικά όπως η αποδοχή του άλλου και η ανοχή στις ιδιαιτερότητές του. Επιπλέον, είναι ένα χρήσιμο σχόλιο για το πόσο επιτυχής μπορεί να είναι η ένταξη ενός ατόμου με δυσκολίες και η κατάκτηση της αυτονομίας του όταν η κοινωνία διαθέτει τις δομές και την ενημέρωση να τον αποδεχτεί, τις δομές ως επίσημα οργανωμένη πολιτεία και την ενημέρωση ως ευθύνη του κάθε μέλους της. Το πιο σημαντικό βέβαια είναι ότι κάνει ξεκάθαρο ότι κανείς δεν θα νιώσει οίκτο για σένα ή θα σε απορρίψει αν αυτά τα αρνητικά συναισθήματα δεν ενυπάρχουν ήδη μέσα σου και στο περιβάλλον σου. Γιατί, όπως λέει και ο Ρίκο, διαβάζοντας λίγα λόγια για το βιβλίο από τις εκδόσεις Μεταίχμιο: «*Με λένε Ρίκο. Και είμαι ντετέκτιβ. Προσέχω πράγματα που κανένας άλλος δε βλέπει. Όπως, ας πούμε, ένα μακαρόνι πεσμένο στο πεζοδρόμιο. Κι όλα όσα γίνονται μέσα στην πολυκατοικία μας. Που είναι πολλά... Το πρόβλημα είναι... το πώς σκέφτομαι. Μη νομίζετε ότι σκέφτομαι λιγότερο από τους άλλους ανθρώπους. Απλώς σκέφτομαι λίγο πιο αργά. Εντάξει. Αρκετά πιο αργά. Ο Όσκαρ πάλι είναι το εντελώς αντίθετο από μένα. Σκέφτεται σαν αστραπή. Ο Όσκαρ είναι ιδιοφυΐα. Εγώ είμαι... ιδιομορφία. Αλλά μαζί και οι δυο μας μπορούμε να ρίξουμε φως και στη πιο μυστήρια υπόθεση.*» Και όντως, οι δύο φίλοι, ο ένας διάνοια και ο άλλος άτομο με ειδικές ανάγκες, συνεργάζονται και επιλύουν κάποιες αστυνομικές υποθέσεις. Το βιβλίο

απευθύνεται σε παιδιά από 8 χρονών και πάνω και προς το παρόν κυκλοφορούν δύο βιβλία στα σειρά αυτή.

Καταλήγουμε, επομένως, στο συμπέρασμα ότι όλοι μπορούμε να καταφέρουμε πράγματα, απλώς ο καθένας χρειάζεται διαφορετική καθοδήγηση, περισσότερη ή λιγότερη. Το πιο σημαντικό, όμως, σε μια σύγχρονη κοινωνία είναι να κατανοήσουμε και να αποδεχτούμε την αξία και του διπλανού μας, όποιος κι αν είναι αυτός. Γιατί αυτό μας κάνει ανθρώπους και γιατί αυτό δείχνει ότι έχουμε κι εμείς αξία.

Και όπως έλεγε και ο Άλμπερτ Αϊνστάιν,

«Προσπάθησε να γίνεις όχι επιτυχημένος άνθρωπος,

αλλά άνθρωπος με αξίες».

Βιβλιογραφικές αναφορές

Cassirer, E. (1994), *Η Παιδευτική Αξία της Τέχνης* (μτφρ. Γ. Λυκιαρδόπουλου). Αθήνα: Έρασμος.

Gould, P. & Sullivan, J. (2002). *Μια Τάξη Νηπιαγωγείου για ΟΛΑ τα παιδιά* (επιμ. Τ. Αρβανίτη-Παπαδοπούλου, μτφρ Α. Βεργιοπούλου). Αθήνα: Πατάκης.

Κακίση – Παναγοπούλου, Λ. (1994). *Και όμως ζωγραφίζουν*. Αθήνα: Εκδ Δελφοί.

Σταϊνχέφελ, Α. (2009). *Ρίκο και Όσκαρ* (μτφρ. Μ. Αγγελίδου). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Vygotsky, L. S. (1997). *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανωτέρων ψυχολογικών διεργασιών*. (επιμ. Σ. Βοσνιάδου, μτφρ. Σ. Βοσνιάδου & Α.Μπίμπου). Αθήνα: Gutenberg.

Διαδικτυακές Πηγές

www.childrensartmuseum.gr

www.vsahellas.gr